

Lasten huumorin ymmärtäminen

Tuula Stenius, KM,
väitöskirjatutkija, Lempäälä

Leikkivä lastenkirjastotyö
Ideoita ja uusia näkökulmia

Onko huumori tärkeää?

Aikuisten maailmassa näyttää olevan!
Entä lasten kesken?
Entä lasten ja aikuisten kesken?

A young child with light brown hair, wearing a red t-shirt and dark leggings with white stars, is crawling on a patterned blanket on a grassy lawn. The child is laughing heartily, with their mouth wide open and eyes squinted. The background is a soft-focus green landscape with trees and foliage. The overall mood is joyful and carefree.

Miksi huumoria on?

Lasten rikas ja yllättävä kerronta

Sadutus

Osallisuus

Leena meni kauppaan,
Leena meni kauppaan,
Leena meni kauppaan,
Leena meni kauppaan,
Leena meni kauppaan.

Lapsia nauratti, aikuisia ei

Huumorin määritelmiä

- Yrittää naurattaa toista ja/tai toinen tajuaa nauraa toisen jutulle.
- Jokin tapahtuma, kuva, tekeminen, jossa on epäjohdonmukaisuutta ja yllätystä.

Banaani puhelimenä, kukkuu-leikki, lautanen hattuna, liukastuminen hassusti jne.

HUUMORINTAJU OPITAAN!

Lapsen maailma on aarrearkku. Osoittamalla jotakin sieltä ja pyytämällä kertomaan siitä, voi jäädä monta aarretta tulematta esiin. Spontaaniuden tarjoaminen voi tuoda informaatiota, jota et ole osannut kysyä.

Kun lasten kerronnalle annetaan avoin tila, he tuottavat rikasta tietoa, jossa tapahtumilla ja asioilla on lapsille itselleen väliä. (Hohti 2019)

Tutkittua

- **Kasvatus- ja opetustilanteissa opettaja on äänessä 70–90 % ajasta**
- **Kysyminen on yleisin aikuisen käyttämistä aloitteista** - n. 90 % on opettajan tai hoitajan tekemiä
- **Koti eroaa institutionaalisesta puheesta (Tizard & Hughes 1984)**
 - 1v → on aloitteellinen (vauvatutkimukset, Laakso 2008)
 - Pienen lapsen oppimiskyvyt – mitä 2-vuotias jo osaa
 - Lasten keskinäiset vuorovaikutustavat (leikki)

Pienten lasten huumori (1-6-v)

- Kehollisuus: äänet, eleet, ilmeet, liike, sanat
- Toisto ja yllytys
- Vuorovaikutteista, ei niinkään vitsejä
- Antautuminen täysillä, hyperhauskuus ja karnevalismi
- Lapset kutsuvat muita mukaan

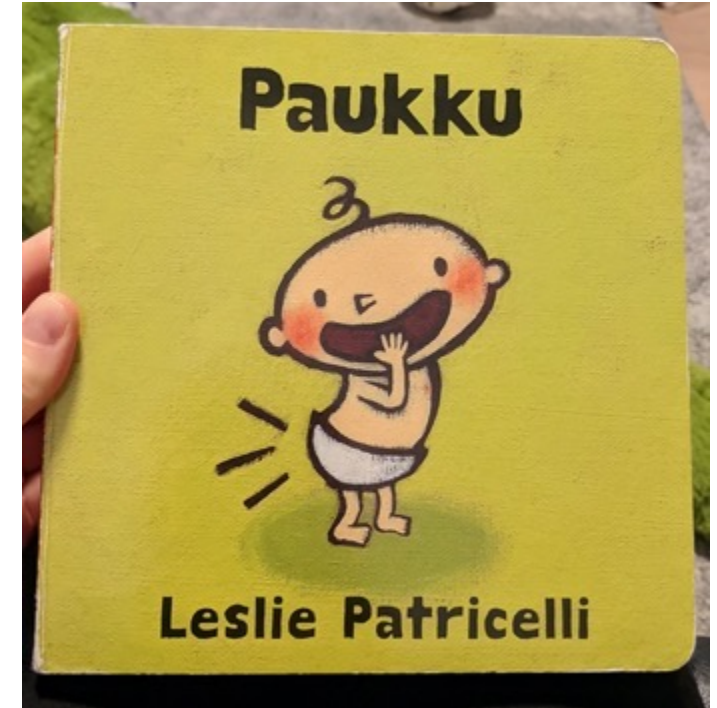
HASSUTTELUA

- *Neljä 6-vuotiasta poikaa piirtelee pöydän ääressä. Kahdella pojista on oma vihko, kaksi piirtää papereihin. Välillä piirretään, välillä sanotaan jotain. Nauretaan yhdessä. Tunnelma on rento.*
- *Teppo nauraa piirtäessään. ”Tällä on lihava pää”, hän nauraa (räkättää). Elias: ”Tällä on iso nenäkin.” Hän heilauttaa käsiään sivuillaan ja nauraa. Teppo: ”Mun iskällä on vähän kumma nenä”, naurua. Antton: ”Tässä on yks tällanen teliportti”. Elias: ”Mä teen viä tähän leijan.” Teppo: ”... jossa kaivetaan nenää”, hän sanoo ja katsoo muita ja nauraa. Piirtäminen jatkuu ja kukin vuorollaan kommentoi omia piirustuksiaan nauraen.*

SKATOLOGINEN HUUMORI

Eritteet: pissa, kakka, pieru, räkä

Esimerkiksi skatologinen huumori, jota lapset haluavat toistaa ja tuoda esiin aikuisille sopimattomissa paikoissa (Loizou 2004). Sisältönä on esimerkiksi syöminen, juominen, ruuansulatus ja sukupuolielimet.

”Kakkapieru. Olipa kerran mitä sanoit. Olipa kerran pimppi. Ja pippeli. Ja kakka. Ja pylly. Pieru. Ne kiipesi puuhun ja pieras. Ja silloin kakka kiipes puuhun ja kakkasi ja pierasi. Ne loikki yhdessä pierutellen. Ja kerran pimppi ja vanha papparainen ajoi sen päälle. Se pieraisi ja kakkas housuun. Sitten se esitteli pippeliään. Sitten ne kuoli.”

Lopuksi tutkija kysyy: ”Oliko tämä hauskaa?” ”Joo.” ”Mikä siinä oli hauskaa?” ”Koska ne on meidän hassuja juttuja. Vessasanat on hauskoja!”

KATO!

<p>Hassuttelu lasten omissa leikki-tilanteissa: riehaantuminen, liioittelu, pelleily, nonsense</p>	<p>Tilanteet: Pöytäleikit Peuhaaminen Lasten itsensä keksimät sadut Yhteisleikit</p>	<p>Huumorin luonne: Kehkeytyviä, fokuksessa yhteisen hauskuuden tuottamista, luovuutta ja hersyvää hulluttelua.</p>
<p>Hassuttelu päiväkodin arjessa: sanatonta ja sanallista hassuttelua, viihdyttävää, ajankulua</p>	<p>Tilanteet: Ruokailutilanteet Pukeminen ja riisuminen Jonottaminen Ohjatut hetket, joissa kokoonnutaan yhteen</p>	<p>Huumorin luonne: Kehkeytyviä, muuhun toimintaan sekoittuvia huumorin pilkahduksia.</p>

YHTEISÖN SIETOKYKY?

KEVENNYS ODOTUS, JONOTUS,
KYLÄSTYMINEN, HÄMMENNYS

Lällä lällä lieru,
sulta pääsi pieru

Huumori on sosiaalista ja kulttuurista

- Lapset oppivat huumoria kotona vanhemmilta ja sisaruksilta, kavereilta, päiväkodin ihmisiltä, naapureilta, lastenkirjallisuudesta, mediasta jne.

J.A. Hollo (1919):

”Huumorin pohja on avarassa myötätunnossa, ystävällisyydessä ja leppoisuudessa.”

”Todellisuudessa oikea huumori on aina eräänlainen **sosiaalisen elämän ilmiö**, sitä voi syntyä ainoastaan **yhteisössä** ja oikeastaan vain **yhteismielen ilmauksena**. Siihenhän huumorin kokoava, eri yksilöiden suljettuja mieliä avaava ja kasvattava vaikutus perustuu.”

MINKÄ SUOMALAISEN SANANLASKUN OLET KUULLUT; JOSSA PUHUTAAN NAURUSTA?

Suomalaisia sananlaskuja

- Mies tulee räkänokastakin, mutta ei tyhjän naurajasta
- Itku pitkästä ilosta, pieru kauan nauramisesta.
- Nauru pidentää ikää.
- Nauru nuorentaa, rakkaus kaunistaa.

Tutkitusti

- Huumori ja nauru yhdistää ihmisiä toisiinsa
- Nauramisella on terveystvaikutuksia
- Huumori lisää yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä
- Kun lapsi saa tulla omalla huumorillaan esiin, se vahvistaa hänen itsetuntoaan
- Hyväksyvä huumori on ryhmää rakentavaa
- Huumori kehittää myös ajattelun taitoja
- Huumori keventää hankalia asioita ja tekee oppimisesta mukavampaa.
- Huumorin käyttö lisää myös työtyytyväisyyttä

Mitä aikuiset ajattelevat lasten huumorista?

Aikuiset haluavat lopettaa:

- Pissa-kakka-pylly-huumorin
- Toisen arvostelun ja kiusaamisen
- Äänekkään riehumisen

*Aikuisia ei naurata samat
asiat kuin lapsia*

Aikuiset muistaa oivallushuumorin
Lasten suusta – on aikuisten huumoria

Huumori ja kasvat

- Filosofi Maija-Riitta Ollila: ”Miksi kasvatuksen pitää olla niin vakavaa? Työtä tehdään huumorikylläisen joukon (lapset) kanssa, mutta kasvattaminen on huumorivapaa alue. Ehkä huumorissa piilee pieni anarkian itu, ja sehän on pelottavaa.”
- Lapsen äiti: ”Minusta huumori on vähän pelottavaa”.
- Ketsuppipullo pörähti. Matti: ”Se pieraisi!” Aikuinen: ”Vessa kutsuu”

Mikä on vaikuttanut sinun huumorintajusi kehittymiseen?

- Perimä?
- Lapsuudenkodin merkitys (mukaan lukien sukulaiset)
- Kavereiden merkitys
- Millainen olit koulussa? Käytitkö siellä huumoria? Kenen kanssa sinulla oli hauskaa lapsuudessa? Nuoruudessa? Aikuisuudessa?
- Millaisille asioille naurat nykyisin? Koska nauroit viimeksi?
- Millainen huumori ei vetoa sinuun?
- Milloin huumori on kaukana?

Huumori ryhmässä

Yhdistävä huumori

Itseä vahvistava huumori

Aggressiivinen huumori

Itseä alentava huumori

- TESTAA ITSESI: <http://www.humorstyles.com>
- SUOMENKIELISET KYSYMYKSET TUEKSI:
- <https://www.tuulius.com/materiaalia/>

Milloin huumori kukkii ryhmässä?

HUUMORI (VARHAISKASVATUS)RYHMÄSSÄ

Huumorin käyttö on normitettua ja pääsääntöisesti sitä hallitsevat aikuiset.

Aikuinen saattaa olla erillään lasten huumorista, keskeyttää tai lopettaa sen. Tämä saatetaan tehdä jopa lasta nöyryyttäen. Perusteeksi esitetään hyvien tapojen oppiminen.

Aikuiset kuitenkin sallivat itselleen vastaavanlaisen huumorin käytön laajemmassa yhteiskunnallisessa kuvassa. Tästä syntyy ristiriita, sillä huumoria pitäisi voida harjoitella oppiakseen sen käyttöä.

Aikuiset itse luovat kakkahuumoria – ja kieltävät

Kysyin kahdelta 5-vuotiaalta
päiväkotilaiselta, saako päiväkodissa
sanoa kakkasanoja:

A: ”Kakkasanoja ei saa sanoa.”

B: ”Ruokapöydässä ei ainakaan.”

A: ”Eikä aamupiirissä.”

B: ”Mut saa laulaa: mua kakkattaa,
kaupan kassalla kakkattaa...”

550 x 550

Sheisse Kakka Emoji Poo
Söpö Lahja Lapsi Tarra

Siirry

2,99 €* · Brändi: Spreadshirt

Sayori Apparellin paska kakkahymiösuunnittelu on
täydellinen kaikille! Erinomainen myös lahjaksi T-
paidassa ja puserossa!

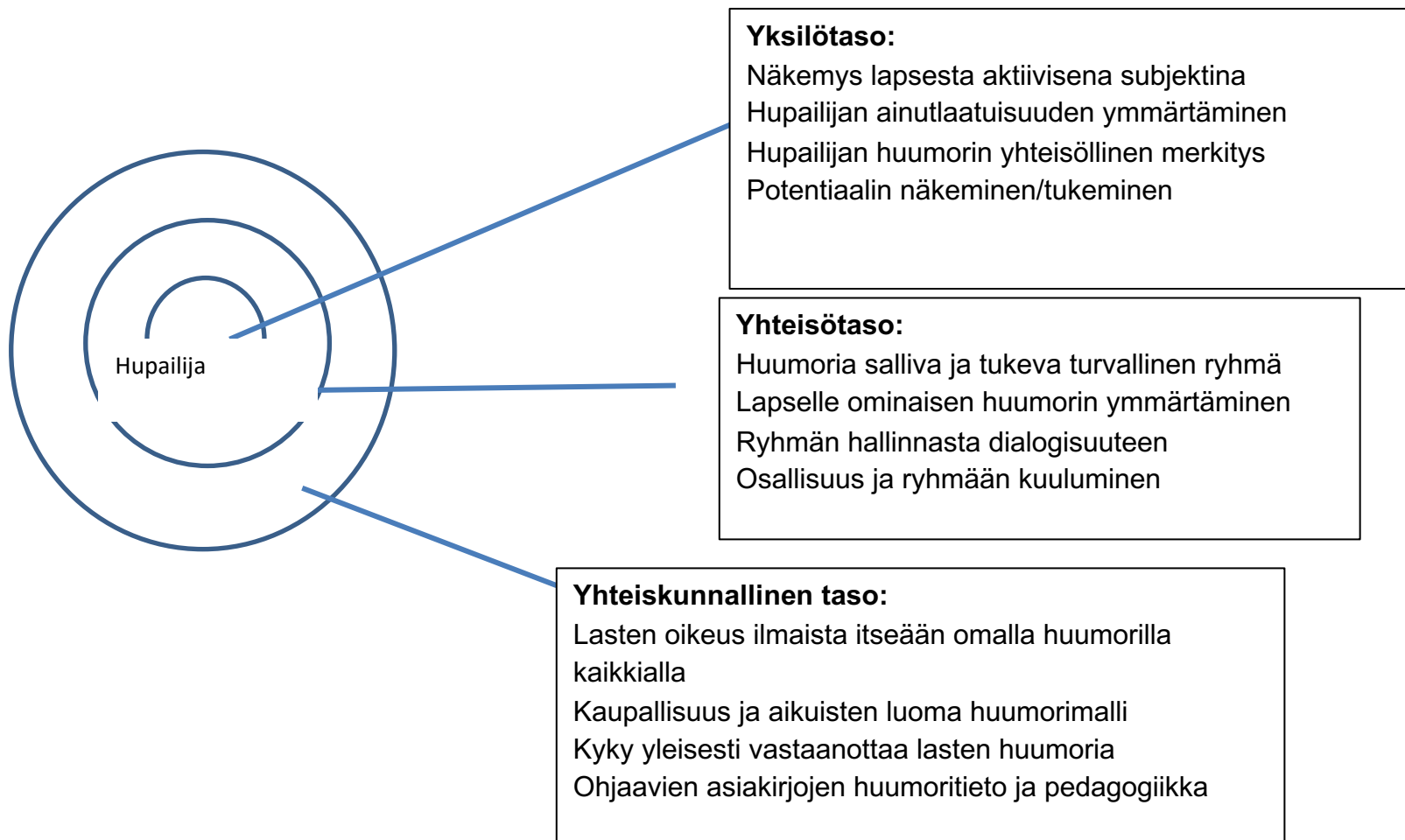
Tutkimus ryhmän hupailijoista YHTEISÖNÄKÖKULMA

Varhaiskasvatusryhmässä on lapsia, jotka käyttävät enemmän huumoria kuin toiset.

Pelle = hupailija

Tutkimuksemme osoitti, että samantyyppinen hupailijan hassuttelu eri ryhmissä tulkittiin eri tavoin. Hupailijat ovat taitavia huumorin rakentajia. Hupailijoiden mahdollisuudet tulla omalla huumorillaan esiin riippuu aikuisten tulkinnoista ja aikuisen tuesta oppia huumorin käyttöä.

Sosiaalipedagoginen näkökulma (Stenius & Aerila, 2022. Tuu mun viereen nauraan)

Suhtautuminen hupailijaan voisikin olla ystävän, oppaan tai innostajan näkökulma. Aikuisten yhteisöjen pitäisi nähdä pienten lasten huumorin dynamiikka ja sen erityisluonne sekä tarjota tilaisuuksia kaikille lapsille vastavuoroiseen huumorin rakentamiseen turvallisessa ryhmässä. Aikuisten suhtautuminen hupailijaan ja yleisesti huumoriin on ratkaisevaa koko ryhmän kannalta.

Aamupiirin sijaan viiköpäivätaulu

Järjestyksen ja kaaoksen välissä

**Järjestyksen
toiminta-
kulttuuri**

**Osallisuuden ja
vastavuoroisuuden
toimintakulttuuri**

**Kaaos ja
epäjärjestys**

**KAIKKIEN OSALLISTUJIE
HUOMIOIMINEN**

KIIREETTÖMYYS

HUUMORI

OSALLISUUS

TUTUT IHMISET

VAPAAEHTOISUUS

MUKAVA TEKEMINEN

Weckström, 2021. Kuvio: Lasten näkemyksiä osallisuudesta

Päiväkodin toimintakulttuurit

Stenius & Karlsson, 2022. (lähetetty) Huumori kukkii vastavuoroisuudessa. Päiväkodin toimintakulttuuri huumorin mahdollistajana ja rajoittajana.

Huumorin spontaanius ja yllättävyys arkisissa tilanteissa eivät sovi toimintakulttuuriin, joka korostaa järjestystä, struktuuria ja aikuisen säännöstelemää puhetta (+suuri ryhmä).

Vastavuoroisuus, kohtaaminen ja yhdessä tekeminen lasten kesken ja lasten ja aikuisten välillä antaa tilaa huumorin olemassaololle.

Tämä edellyttää - lapsen oikeuksien mukaan - lapsen näkemistä osaavana, osallistuvana ja itseään ilmaisevana.

Osallisuuden toimintakulttuurissa sekä lapset että aikuiset kokevat olevansa osa ryhmää, johon mahtuu myös huumoria (+pienryhmät, rönsyily)

Huumoria voi oppia!
Huumoria pitää saada
harjoitella.
Lapsi tarvitsee siihen
turvallisen, hyväksyvän,
leppoisan ja leikkisän
ilmapiirin.

Miten toimia lapsen kanssa, joka koko ajan...

Tutkimus alle yksivuotiaista (Netflix: Vauvan vuosi)

Lakanan keskeltä ilmaantuu hauska käsinukke. 75 vauvaa tutkimuksessa.

1. Älä katso vauvaa. Katso käsinukkea. Vauva osoittaa, osoittaa.
2. Katso vain vauvaa. Älä käsinukkea. Vauva osoittaa, osoittaa.
3. Huomaa lapsen osoitus. Ole vuorovaikutuksessa. Osoituksia vain 1-2.

Kun vauva jakoi huomion toisen kanssa, hän lakkasi osoittamasta **saatuun yhteyden ja jaettua tunteensa.**

Ben Furman

Lapsi, joka hassuttelee koko ajan.

”Sulla on mahtava huumorintaju. Mistä keksitkin noita juttuja? Susta on varmaan tulossa standup-koomikko, kun olet niin kekseliäs.”

”Jos muuten haluat harjoitella huumoria, niin mulla olis sulle muutama juttu, mitä kannattais harjoitella. Haluaisitko?”

”No, jos haluaa hauskuuttaa muita, pitää olla **oikean ajoituksen taito**. Sä voisit harjoitella vaikka 5 minuuttia tunnin lopuksi ensin ja esittää silloin.”

Vastavuoroista juttelua

ELINA: Onkos muut tehny jotain hassua?

Mä oon laittanu iskän lompakon pakastimeen.

Ja mää oon laittanu mun iskän housut jääkaappiin.

Mä laitoin sitte äitin housut kakkaan (NAURUA) ja äitin vieny vankilaan.

ELINA: voi hyvä tavaton (kaikki nauravat)

ELINA: Tuli tämmönen kortti: Kuuleppas Anni, puhu siansaksaa.

Anni: Jää, jää, pii pii, tää tää.

ELINA: Haluaako joku vastata Annille?

Jaakko: Sussi, pussi, sussi (heiluttaa samalla itseään edestakaisin)

ELINA: Mitäs haluat siihen vastata?

Anni: Pei pei!

ELINA: Pei pei pöö pöö. Naurua yhdessä, toisiaan katsellen. Jatketaan sitten...

Suhtautuminen lasten huumoriin:

Aikuisten pitäisi osata tulkita lasten huumoria oikein.

Ujo voi olla huumorintajuinen, mutta ei tuo sitä esiin.

Joku lapsista voi olla tuleva stand-up-koomikko

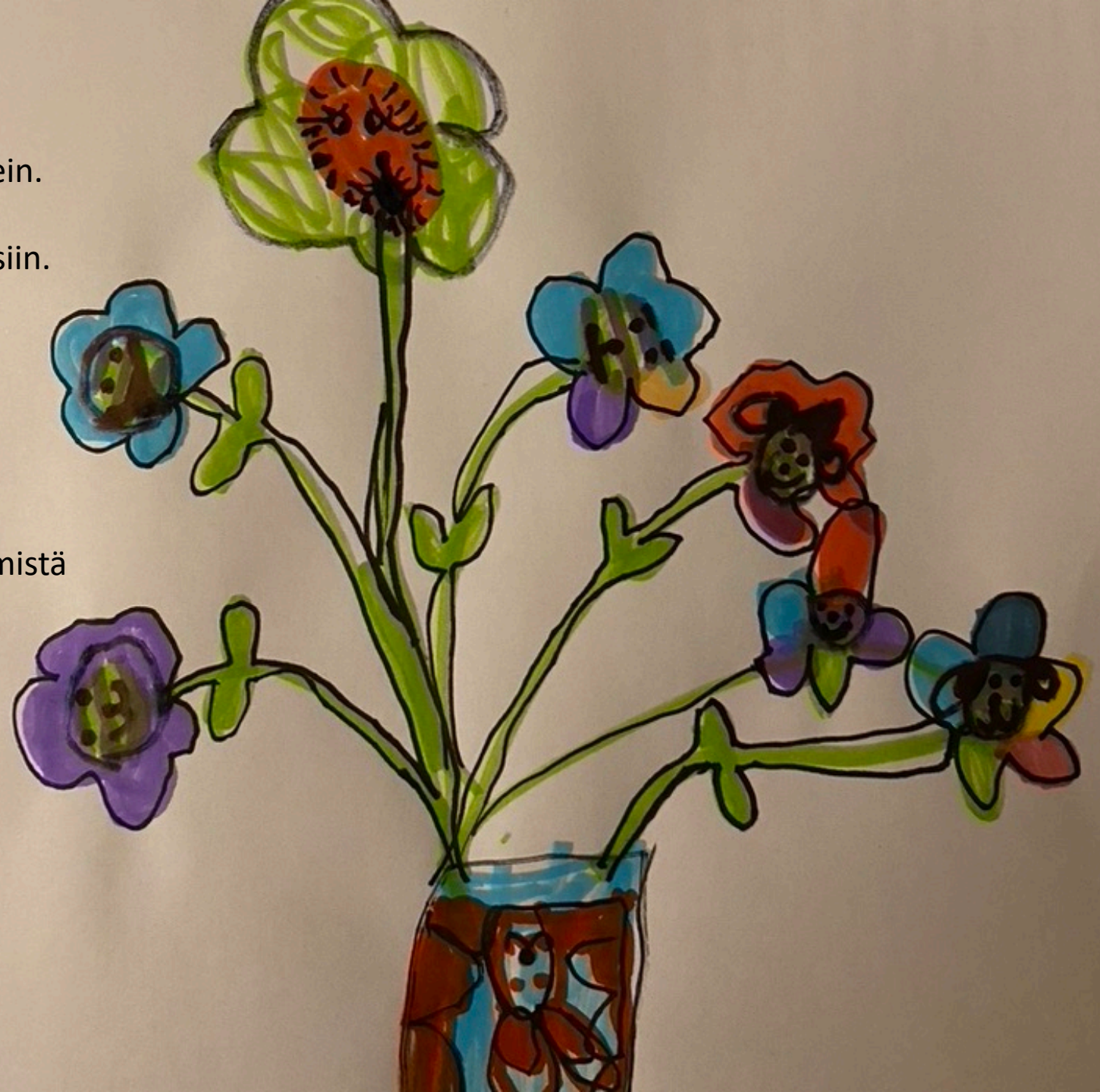
Aikuisen ei tarvitse olla hassuttelija, riittää että ymmärtää ja sallii.

Aikuisen kannattaa kuitenkin harjoitella heittäytymistä

Pienillä lapsilla on pääsääntöisesti hyvä tarkoitus huumorin tuottamisessa.

Negatiivinen huumori voi olla kiusoittelua, ei välttämättä kiusaamista

Ironia ja sarkasmi opitaan vasta noin kolmannella luokalla

Miten voisi edistää lasten huumoria

(Stenius, Karlsson, Sivenius, 2021)

ASENNE

Muistele omia kokemuksiasi
Havainnoi lasta, lapsen tunteminen
Mene leikkiin mukaan
Varaa aikaa hassuttelulle
Kuuntele ja havainnoi monin tavoin
Ole lapsen tasolla
Ole läsnä
Ole aito ja luonnollinen
Heittäydy
Ota lapsista mallia
Ole itse mallina
Ei tarvitse ymmärtää kaikkia lapsen juttuja
Älä hassuttele silloin, kun lasta kiukuttaa

LEIKILLISYYS: Käytä näitä keinoja: epäjohdonmukaisuus, pelleily ja hassuttelu, tilannekomiikka, sanaleikit, liioittelu, äänet, vitsiääni, tanssi päättömästi, matki eläimiä, kutittelu, eläytyminen.

VÄLINEET:

Käytä näitä välineitä: lorut ja laululeikit, hauskat satukirjat, vitsikirjat, elokuvat, roolivaatteet, pehmolelut, pelit, Youtuben videot, piirtäminen, hassuttelukortit, sadutus, adjektiivitarinat.

"Löysytä nutturaa, löydä ilo elämän pienistä ihmeistä."

Yhdessä syntyy hauskaa

Lorut, runot ja hokemat

Lasten omat sadut

Kirjallisuus (lista hauskoista kirjoista
[tuulius.com](https://www.tuulius.com))

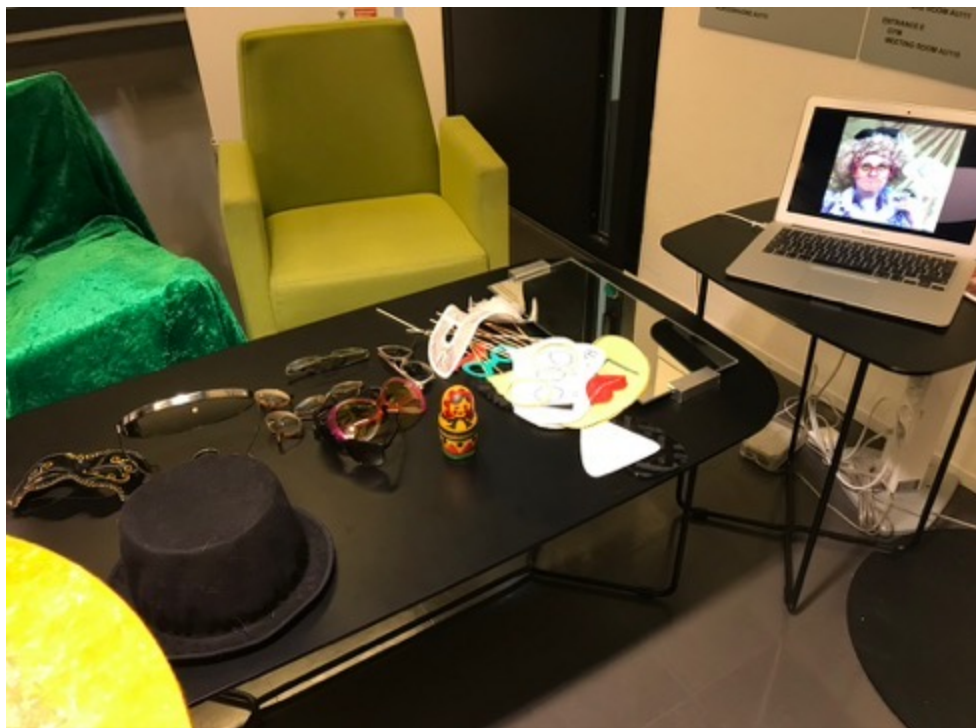
Hauskat laulut

Käsinukkien tekeminen ja niistä
pöytäteatteri

Roolivaatteet

Käytännön ideoita

Kaikkia hauskuuttavia ovat pierutyyny, silmälasit, hatut, peruukit, vaatteet (kuvaus ja videointi)

Hassuttelukortit ja kikatusjumppa

2. Kikatusilme

Suljetaan silmät ja naputellaan kasvoja kevyesti sormenpäillä. Sivellään sitten kasvoja ikään kuin pyyhittäisiin kasvot puhtaaksi. Avataan silmät. Vedetään molempia suupieliä kohti korvia niin, että suu vääntyy mahdollisimman leveään hymyyn tuoden hampaat näkyviin. Varmistetaan, että poskien liike saa myös silmäkulmat rypistymään. Nostetaan sitten kulmakarvoja kohti hiusrajaa ja avataan silmät mahdollisimman suuriksi. Pidetään ilme ja näytetään vieruskaverille kannustukseksi peukkuja.

<https://www.tuulius.com/materiaalia/>

Tuula Stenius 2023

37

Tee ilme, kun
ilmapallo
poksahdaa rikki.

Sanattomat hassutukset

38

Tee ilme, kun
synttärikakku
putoaa maahan.

Sanattomat hassutukset

39

Näyttele
pikkuista
possua.

Näyttele hassusti

40

Kävele niin kuin
kulmikas pallo.

Näyttele hassusti

Älä pelkää käyttää huumoria

- Osallisuuden toimintakulttuurissa on tilaa myös huumorille.
- Toimintakulttuurin muuttamisessa voi olla monia esteitä. Murrosvaiheessa kaikki muutokseen osallistujat voivat olla jonkin aikaa hämmennyksen vallassa, ennen kuin uudet toimintatavat muuttuvat yhteisiksi.
- Lapset ovat omaksuneet aikuiskeskeiset rakenteet kuten kiireisen päivärytmin ja aikuisten luomat säännöt, ja myös heidän pitää oppia pois vanhasta.

KEINOJA TOIMINTAKULTTUURIN KEHITTÄMISEKSI:

- Pienryhmät; pieniä tiloja, joissa voi olla hiljaa tai villisti; vastavuoroisuus ja lasten huumorin arvostaminen; yhdessä keskustelu siitä, että huumori voi eri paikoissa olla erilaista; hupailijoihin lempeä ja hoivaava suhtautuminen.

Kiitos mielenkiinnostanne!

- HAHA-huumorisivut:
<https://www.tuulius.com>
- Humoristisia lastenkirjoja
Hassuttelukortit
- <https://www.tuulius.com/materiaalia/>
- Lapsinäkökulma-blogi:
<https://lapsinakokulma.wordpress.com/2021/01/27/lasten-kanssa-syntyy-hyperhauskaa/>

Lähteitä:

- Stenius, T., Karlsson, L., & Sivenius, A. 2021a. Young children's humour in play and moments of everyday life in ECEC centres. *Scandinavian Journal of Educational Research*.
<https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1869084>
- Stenius, T. Karlsson, L. & Sivenius, A. 2021b. Huumori lasten kanssa – ovi yhteisöllisyyteen? *Journal of Early Childhood Education Research* 10 (2), 239–263.
- Aerila, J.-A., Stenius, T., Laes, T. & Laes, T. 2021. Opettajan ei tarvitse olla humoristi – pierusta ja sen vierestä. *Journal of Early Childhood Education Research* 10(3), 269 - 281.
- Stenius & Aerila, 2022. Tuu mun viereen nauraan. Paljon huumoria käyttävien lasten eli hupailijoiden toiminta varhaiskasvatusryhmässä. *Sosiaalipedagogiikan aikakauskirja* 2/2022.
- Stenius, T. & Karlsson, L. 2023. Huumori kukkii vastavuoroisuudessa. Päiväkodin toimintakulttuuri huumorin mahdollistajana ja rajoittajana. *Kulttuurintutkimus* 1/2023.
- Norrick, Neal R. Repetition in canned jokes and spontaneous conversational joking. In: *HUMOR, the International Journal of Humor Research*, Mouton de Gruyter, volume 6-4 pages 385-402, 1993.